

Оригинални научни рад
УДК: 347.183:271.222(497.11)"1878/1918"
DOI: 10.5937/zrffp52-37080

МАТИЧНЕ КЊИГЕ ПРАВОСЛАВНИХ ХРАМОВА У ТОПЛИЦИ С КРАЈА XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА КАО ИСТОРИЈСКИ ИЗВОР

Саша Д. СТАНОЈЕВИЋ¹

Милош М. МАРСЕНИЋ²

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за историју

---

¹ sasa.stanojevic@pr.ac.rs

² milos.marsenic@pr.ac.rs

Рад примљен: 21. 3. 2022.

Рад прихваћен: 30. 6. 2022.

МАТИЧНЕ КЊИГЕ ПРАВОСЛАВНИХ ХРАМОВА У ТОПЛИЦИ С КРАЈА XIX И ПОЧЕТКОМ XX ВЕКА КАО ИСТОРИЈСКИ ИЗВОР³

Кључне речи:

Топлица;
1878–1918;
матичне књиге;
православни
храмови;
архивска грађа.

Сажетак. Црквене матичне књиге су значајан историјски извор за демографе и историчаре. Оне садрже различите податке од важности за истраживаче: рођења, венчања и умирања појединачних особа, датуме, имена, презимена, занимања, болести и др. У раду је анализирана архивска грађа кроз сачуване матичне књиге храмова Српске православне цркве у топличком крају. Појединачне матичне књиге рођених, венчаних и умрлих лица су део Збирке матичних књига Историјског архива Топлице у Прокупљу. На основу разноврсних података које садрже, ова оригинална документарна грађа представља захвалан материјал за истраживање не само овог простора већ и за шире демографске прилике, будући да су опустели новоослобођени крајеви Србије од 1878. године насељавани становништвом из разних крајева српског етничког простора.

³ Ово истраживање подржало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор бр. 451-03-68/2022-14/200184).

Матичне књиге су основне службене евиденције о личном стању грађана. Воде се кроз матичне књиге рођених, матичне књиге венчаних и матичне књиге умрлих. У матичне књиге уписују се чињенице рођења, брака, смрти и друге Законом предвиђене чињенице и промене у вези са њима.⁴ Специфичност у истраживању података које пружају црквене матичне књиге су јединствене информације које се у њима налазе. За разлику од пописа, у којима су појединци само бројеви, матичне књиге нам дају имена, презимена, датуме рођења, венчања и умирања конкретних лица. Уз то, у њима се налазе подаци о социјалној структури становништва (економској, образовној, старосној, радној и полној), етничком саставу, родитељима новорођених, занимањима, кумствима, болестима, епидемијама, хигијенским условима, ратним губицима, у широком распону од рођења па до смрти јединке која је у матичне књиге уписана.

Не треба објашњавати да свака власт има разне мотиве да становништво на некој територији попише и да има увид у бројност живља и њихове особености а све у сврху економског планирања, опорезивања, могућности прехране становника, организације школства и здравства и, на крају, војних потреба (Марсенић, 2021, стр. 6).

Вођење матичних књига почело је у XVI веку од стране римокатоличке цркве. По угледу на њу, уводи се обавеза и за Кнежевину Србију почев од 1836. године.⁵ Од 1879. године Статистичко одељење при Министарству финансија даје упутства свештеницима како да се врше упис виталних догађаја (рођења, венчања и умирања) у црквене матичне књиге. Од те године, вођење ове евиденције постаје релативно уредно и под контролом државе (Марсенић, 2021, стр. 11). Иста упутства важе и за новоослобођене крајеве независне Кнежевине Србије.

⁴ Службени гласник Републике Србије, *Закон о матичним књигама*, 20/2009; (19. 3. 2009), члан 2.

⁵ „Природно кретање становништва Србије од 1863–1954 године“, *Прикази*, бр. 20. Београд: Завод за статистику, 1957, стр. 1.

Матичне књиге које су предмет овог рада почеле су да се воде у периоду након ослобођења Топлице (уз Нишки, Пиротски и Врањски округ) од османске власти у српско-турским ратовима 1876–1878. године. Државно-административно уређење ових области је након више правних регулатива коначно утврђено Законом о подели присаједињеног земљишта на округе и срезове од 17. децембра 1878. године. Топлички округ са седиштем у Прокупљу имао је четири среза: Добрички, Прокупачки, Косанички и Јабланички.⁶ Накнадним Указом кнеза Милана Обреновића из наредне године детаљно су регулисани простор и границе округа и срезова.⁷ Читав простор је након ослобођења требало нужно организовати и уклопити у постојећу државну, друштвену, економску, верску и сваку другу структуру ондашње Кнежевине Србије. Читав процес изградње националне власти, државне администрације и локалне управе, изузетно сложен и захтеван, трајао је интензивно током пет година (1877–1882) (Свирчевић, 2009, стр. 231–232). Предузети подухват уређења прилика није био нimalо лак, како за световну тако и за црквену власт. Опустелу област услед вишевековног исељавања српског становништва и одласка муслиманског живља (Турци, Албанци) по ослобођењу требало је населити и уредити. На простор Топлице насељавао се знатан број људи из Старе Србије, Македоније, Црне Горе, Херцеговине, али и из Аустроугарске или околних крајева Кнежевине Србије (Бујошевић Ђук, 2016, стр. 52).

Што се тиче црквеног устројства, простор Топлице је уочи пада под Османлије био организован у оквиру Топличке епископије, формиране међу осталим по добијању аутокефалности српске Цркве 1219. године (Костић, 2016, стр. 11–15). Након ослобођења овај крај се нашао у надлежности Нишке епархије (Мидић, 2019, стр. 125). Православни храмови су под османском влашћу често тешко страдали или бивали запуштени, због чега се кренуло са њиховим опоравком. Један од важних задатака у надлежности свештенства и на овом простору било је управо вођење матичних књига са подацима о рођеним, венчаним и умрлим лицима.

Историјски архив Топлице у Прокупљу у својим фондовима чува матичне књиге које, с обзиром на разноликост уношених података, представљају значајан извор за демографска и остала проучавања с краја XIX и почетком XX века. У питању су матичне књиге које су кроз архивске фондове Архива заведене као Збирка матичних књига, а којих има тачно

⁶ „Закон о подели присаједињеног земљишта на округе и срезове“, *Зборник закона и уредаба изданих у Књажеству Србији од 1. новембра 1878. до 6. маја 1879. године*, књ. 34 (XXXIV). Београд: Штампa државне штампарије, 1879, 32–33.

⁷ „Указ кнеза Милана Обреновића од 6. фебруара 1879. године“, *Зборник закона и уредаба изданих у Књажеству Србији од 1. новембра 1878. до 6. маја 1879. године*, књ. 34 (XXXIV). Београд: Штампa државне штампарије, 1879, 196–208.

стотину.⁸ Сачуваних црквених књига укупно има деведесет и шест. Велика већина њих је рестаурирана, фотокопирана и доступна за истраживање, док су четири још увек у процесу обраде. У истој Збирци се налазе и четири грађанске матичне књиге рођених које су настале после Другог светског рата. Оне заправо чине преписе, по свој прилици из ранијих црквених матичних књига, које нису сачуване или доступне. Према плану о дигитализацији архивске грађе, који је и законски регулисан, очекује се да у наредном периоду и материјал ове Збирке буде скениран и доступан истраживачима и у електронској форми.

Према расположивом материјалу, храмова Српске православне цркве са простора Топлице чије су матичне књиге сачуване било је једанаест. Идући редом, како су унети у попис Збирке, у питању су следећи храмови: Црква Светог Великомученика Прокопија у Прокупљу, Црква Успења Пресвете Богородице у Блацу, Црква Светих арханђела Михаила и Гаврила у Концељу, Црква Светог пророка Илије у Горњој Драгуши, Црква Светог Николе у Куршумлији, Црква Светог Николе у Великој Плани, Црква Успења Пресвете Богородице у Житорађи, Црква Светог пророка Илије у Дубову, Црква Светог пророка Илије у Балиновцу, Црква Светих апостола Петра и Павла у Булатовцу и Црква Светог Јоакима и Ане у селу Баце.

У зависности од броја парохијана и величине територије за коју је храм надлежан стоји и број књига. Тако су се у појединим већим храмовима могли водити лични подаци кроз више од једне књиге за одређену календарску годину, док су се, са друге стране, у храмовима са ужом територијалном надлежношћу кроз једну књигу могли водити подаци из више календарских година. Отуд и упадљива разлика у броју књига између појединих храмова (нпр. између прокупачког који има 24 сачуване књиге или неке сеоске цркве за коју је сачувана само једна књига). Такође, потребно је нагласити да су поједини храмови саграђени у годинама након ослобођења, те због тога није ни било евиденције од 1879. године, када почиње систематска евиденција матичних књига и по топличким црквама.

Матичне књиге нису сачуване у целини, а што у првом реду стоји у вези са ратним приликама из периода ослободилачких ратова Србије 1912–1918. године и Другог светског рата. Топлица се кроз ове сукобе наша под бугарском окупационом управом. Имајући нарочито у виду избијање Топличког устанка 1917. године, међу осталим последицама присутна је и та да је значајан део архивске грађе са овог простора отуђен и изнет из земље или уништен услед деловања окупатора.⁹ Врло је вероватно да се поједине матичне књиге налазе по бугарским архивима, а што би било

⁸ Историјски архив Топлице (даље: ИАТ), Збирка матичних књига.

⁹ Један од значајнијих докумената који је такође завршио у Бугарској, а који је у скорије време коначно пронађен и објављен у целости, јесте и дневник Косте Војиновића Косовца, вође Топличког устанка. Публикован је захваљујући значајном труду проф. др Божице Младеновић 2017. године (*Жив се не њредајем!!! – Дневник*

корисно проверити и утврдити евентуалним будућим истраживањима. С обзиром на околности, може се рећи да је значајно то што је и оволико књиџа остало сачувано и данас су доступне истраживачима.

Када је у питању хронолошки оквир свих матичних књиџа које се налазе у Збирци, он се највећим делом односи на време између 1879. године и година ослободилачких ратова Србије 1912–1918. Најстарије међу њима су књиџа венчаних житорађске цркве (1879–1892) и књиџа рођених цркве у Великој Плани (1879–1894). За период између два светска рата има свега пет књиџа: три књиџе умрлих прокупачке цркве (1918–1921, 1921–1925, 1925–1927) и по једна књиџа умрлих (1920) и једна књиџа рођених (1937–1939) куршумлијске цркве. Поменуте четири грађанске матичне књиџе које се налазе у Збирци представљају књиџе рођених лица. У питању су посебне књиџе за Житни Поток и Јабучево, једна заједничка за села Шиљомана, Суваја, Алабана и Међухана и једна за Џугољ и околна села.¹⁰

Будући да су све књиџе означене годинама, недостатак осталих књиџа није тешко утврдити због уочљивих хронолошких празнина и прекида у евиденцији редних бројева. Књиџе које се односе на наредни период кроз XX век, а које се налазе у функционалној употреби по топлічким општинама и црквама, још увек нису предате на чување Архиву. Већина сачуваних књиџа на задњој страни садржи деловодни број, датум и потпис од стране надлежног протојереја (протопрезвитера).

Књиџе рођених, венчаних и умрлих лица су стандардне величине штампаних деловодника формата Б4 (250 x 353 мм). У ранијим књиџама су на свакој страни уношени подаци за по једно рођено или умрло лице или венчани пар, док су од 1902. године унете измене у деловодницима ради њиховог рационалнијег коришћења. Сада су се на по две суседне стране уносили подаци за по седам, односно девет лица, по одговарајућим рубрикама, а које су у односу на оне раније биле унеколико обједињене и измењене. Подаци су уношени српским писаним ћириличним писмом и језиком, док изузетак чини један штампани деловодник рођених из куршумлијске цркве из периода Првог светског рата. У њему су подаци уношени на бугарском језику.

Рубрике у матичним књиџама рођених су биле следеће: 1) текући број; 2) име детета и пол; 3) дан, месец, година и место рођења; 4) дан, месец и година крштења; 5) храм или место где је дете крштено; 6) име и презиме, занимање и место сталног становања родитеља, вероисповест и народност; 7) које је дете по рођењу мајци и године њене старости, недостаци; 8) име и презиме свештеника који је дете крстио; 9) име и презиме, занимање и место сталног становања кума; 10) је ли дете близанац или тројник; 11) је ли дете ванбрачно; 12) примедбе.

Косџе Војиновића Косовца. Од 1916. до 1917. године, прир. Б. Младеновић. Ниш: Филозофски факултет, 2017).

¹⁰ Књиџа рођених лица из села Џугољ и његове околине налази се на рестаурацији.

Поменута књига на бугарском језику за лица рођена између 1916. и 1918. године има 60 листова. У њој су бугарски свештеници током окупационе управе уносили податке по следећим рубрикама: 1) редни број; 2) место рођења; 3) месец и дан рођења; 4) пол; 5) месец и дан крштења; 6) назив места где је дете крштено; 7) крштено име; 8) име и презиме оца и мајке; 9) да ли је дете законито рођено или не; 10) вероисповест оца и мајке; 11) вероисповест крштеног детета; 12) које је име раније носило крштено лице (опционо); 13) име и презиме кума; 14) потпис свештеника; 15) белешка. На по две суседне странице евидентирани су подаци за по осамнаест лица. Књига нема податке о протоколном завођењу, а недостаје неколико првих страна. Имена и презимена лица очигледно српске народности су бугаризована. За вероисповест је уношена одредница: источно-православна. За годину 1916. уписано је 184 лица, за наредну 1917. унето је 275 и за последњу 1918. убележено је 22 лица.¹¹ Подаци из појединих других матичних књига указују да је у оно време било још сачуваних бугарских протокола из периода Првог светског рата (према накнадно стављеној напомени да је у питању препис података унетих од стране бугарских свештеника), а које су по свему судећи накнадно изгубљене, уништене или недоступне из неког другог разлога. Подаци о таквим преписима сачувани су у матичној књизи рођених (1904–1918) из храма у Булатовцу и матичној књизи рођених из прокупачког храма (1913–1918).

Када су у питању књиге венчаних, у њима је на по два суседна листа уписивано по девет венчаних парова. Рубрике су следеће: 1) редни број; 2) име, презиме и занимање венчаних и место становања, пребивалиште, вероисповест, народност; 3) име, презиме, занимање и место сталног пребивања родитеља венчаних лица; 4) дан, месец, година и место рођења венчаних; 5) брачно стање и писменост; 6) ког су дана испитани и оглашени; 7) дан, месец и година венчања; 8) храм или место где је венчање извршено; 9) име и презиме свештеника који је извршио венчање; 10) име, презиме, занимање и место становања кума и старог свата.

Књиге умрлих су садржале следеће рубрике: 1) текући број; 2) име, презиме и занимање умрлог лица (код деце и име, презиме и занимање родитеља), вероисповест и народност; 3) место где је лице умрло; 4) дан, месец, година и време смрти; 5) дан, месец и година сахране; 6) у ком је гробљу сахрањено лице; 7) место рођења умрлог; 8) колико је година имало умрло лице; 9) од какве је болести или на који други начин умрло; 10) брачно стање умрлог; 11) име и презиме парохијског свештеника који је извршио опело; 12) да ли је умрло лице исповедило грехе и причестило се; 13) примедба за све остале случајеве. За разлику од књига рођених и венчаних, књиге умрлих су донекле богатије корисним подацима, с обзиром на то да садрже више информација о пореклу лица која су из разних крајева одраније досељена у Топлицу.

¹¹ ИАТ, Књига рођених Куршумлија 1916–1918.

Будући да је Храм Светог Великомученика Прокопија у Прокупљу једна од најстаријих цркава не само у Топлици већ и у Србији (Бараћ и Јоцић, 2009, стр. 13–20), са великом традицијом и значајем, не чуди да се највећи број сачуваних матичних књига у Збирци односи на овај храм. Евиденција је сачувана кроз укупно 24 књиге, што чини четвртину од укупног броја. Књиге рођених обухватају континуирани период између 1892. и 1917. године и има их петнаест,¹² с тим што оне раније нису сачуване. На то да су постојале указује чињеница да редни бројеви у књизи из 1892. године крећу од редног броја 205 из априла месеца. Од књига венчаних сачувана је тек једна и то за послератни период (1918–1925).¹³ Књига умрлих има осам и то за време између 1894. и 1927, али не у континуитету, будући да недостају књиге за године до 1893, 1896–1899. и 1902.¹⁴

Подаци рођених лица заведених од стране Цркве Успења Пресвете Богородице у Блацу сачувани су кроз девет континуираних књига од 1891. до 1919. године.¹⁵ Књига венчаних има две у континуитету за време између 1891. и 1905,¹⁶ а умрлих пет за раздобље 1891–1911. године.¹⁷ Евиденција Цркве Светих арханђела Михаила и Гаврила у Концељу сачувана је кроз шест књига рођених (1892–1915),¹⁸ две књиге венчаних (1892–1915)¹⁹ и четири књиге умрлих (1892–1915).²⁰ Из Цркве Светог пророка Илије у Горњој Драгуши сачувано је пет књига рођених (1893–1913),²¹ једна књига венчаних (1893–1905)²² и две књиге умрлих (1893–1918).²³

¹² ИАТ, Матичне књиге рођених Прокупље заведене су под следећим годинама: 1892–1893; 1893–1894; 1894–1895; 1895–1896; 1897; 1897–1898; 1898–1899; 1899–1900; 1900; 1900–1901; 1901–1902; 1902–1905; 1905–1911 (у фази рестаурације); 1911–1914; 1914–1917.

¹³ ИАТ, Матична књига венчаних Прокупље 1918–1925.

¹⁴ ИАТ, Матичне књиге умрлих Прокупље: 1894–1895; 1900–1901; 1903–1908; 1908–1913; 1913–1918; 1918–1921; 1921–1925; 1925–1927.

¹⁵ ИАТ, Матичне књиге рођених Блаце: 1891–1893; 1893–1895; 1895–1897; 1897–1899; 1899–1901; 1901–1903; 1903–1907; 1907–1912; 1912–1919.

¹⁶ ИАТ, Матичне књиге венчаних Блаце: 1891–1899; 1899–1905.

¹⁷ ИАТ, Матичне књиге умрлих Блаце: 1891–1894; 1894–1897; 1897–1900; 1900–1904; 1904–1912.

¹⁸ ИАТ, Матичне књиге рођених Концељ: 1892–1896; 1896–1899; 1899–1902; 1903–1908; 1908–1914; 1914–1915.

¹⁹ ИАТ, Матичне књиге венчаних Концељ: 1892–1905; 1905–1915.

²⁰ ИАТ, Матичне књиге умрлих Концељ: 1892–1898; 1898–1903; 1903–1913; 1913–1915.

²¹ ИАТ, Матичне књиге рођених Горња Драгуша: 1893–1895; 1895–1898; 1899–1901; 1902–1903; 1904–1913.

²² ИАТ, Матична књига венчаних Горња Драгуша: 1893–1905.

²³ ИАТ, Матичне књиге умрлих Горња Драгуша: 1893–1897; 1902–1918.

Књиге Цркве Светог Николе у Куршумлији сачуване су кроз пет књига рођених (1889–1939)²⁴ и две књиге умрлих (1918–1920), без сачуваних књига венчаних.²⁵ Из Храма Светог Николе у Великој Плани у Архиву се налазе три књиге рођених (1879–1914),²⁶ две књиге венчаних (1879–1910)²⁷ и две књиге умрлих (1879–1902).²⁸ Подаци из Цркве Успења Пресвете Богородице у Житорађи сачувани су кроз осам матичних књига рођених (1891–1916)²⁹ и једну књигу венчаних (1879–1892),³⁰ док књига умрлих нема. Евиденција Цркве Светог пророка Илије у Дубову садржи три књиге рођених (1897–1911),³¹ једну књигу венчаних (1897–1909)³² и две књиге умрлих (1897–1919).³³ Из Цркве Светог пророка Илије у Балиновцу доступне су три матичне књиге рођених (1894–1902),³⁴ без књига венчаних и умрлих. Из Цркве Светих апостола Петра и Павла у Булатовцу сачуване су две књиге рођених (1904–1918)³⁵ и једна књига венчаних (1904–1917),³⁶ без књига умрлих, док из евиденције Цркве Светог Јоакима и Ане у Бацу има две сачуване књиге рођених (1902–1914),³⁷ без књига венчаних и умрлих.

У периоду након Другог светског рата обновљене су књиге из појединих места на основу преписа ранијих матичних књига које нису сачуване у оригиналу. Будући да су нове књиге биле световног карактера, изостао је препис корисних детаљнијих података којих је било раније по црквеним деловодницима. Такође, нема ни података о храму који је изворно водио евиденцију. У оваквим случајевима има преписа само за књиге рођених, без књига венчаних и умрлих, и то: за Житни Поток књига рођених 1907–1910,³⁸ за Јабучево књига рођених 1901–1910,³⁹ за села Шиљомана, Суваја,

²⁴ ИАТ, Матичне књиге рођених Куршумлија: 1889–1890; 1901–1902; 1912; 1916–1918; 1937–1939.

²⁵ ИАТ, Матичне књиге умрлих Куршумлија: 1918–1920; 1920.

²⁶ ИАТ, Матичне књиге рођених Велика Плана: 1879–1894; 1901–1904; 1904–1914.

²⁷ ИАТ, Матичне књиге венчаних Велика Плана: 1879–1899; 1899–1910.

²⁸ ИАТ, Матичне књиге умрлих Велика Плана: 1879–1898; 1898–1902.

²⁹ ИАТ, Матичне књиге рођених Житорађа: 1891–1892; 1894–1895 (у фази рестаурације); 1898–1899; 1899–1901; 1901–1903; 1903–1908 (у фази рестаурације); 1908–1912; 1913–1916.

³⁰ ИАТ, Матична књига венчаних Житорађа: 1879–1892.

³¹ ИАТ, Матичне књиге рођених Дубово: 1897–1900; 1900–1903; 1903–1911.

³² ИАТ, Матична књига венчаних Дубово: 1897–1909.

³³ ИАТ, Матичне књиге умрлих Дубово: 1897–1903; 1903–1919.

³⁴ ИАТ, Матичне књиге рођених Балиновац: 1894–1895; 1896–1897; 1901–1902.

³⁵ ИАТ, Матичне књиге рођених Булатовац: 1904–1912; 1912–1918.

³⁶ ИАТ, Матична књига венчаних Булатовац: 1904–1917.

³⁷ ИАТ, Матичне књиге рођених Баце: 1902–1904; 1904–1914.

³⁸ ИАТ, Матична књига рођених Житни Поток: 1907–1910.

³⁹ ИАТ, Матична књига рођених Јабучево: 1901–1910.

Матичне књије православних храмова у Топлици с краја XIX и почетком XX века као историјски извор

Алабана и Међухана књига рођених 1910–1918.⁴⁰ и за Џугољ са околним селима књига рођених 1905–1915.⁴¹

Подаци из сачуваних матичних књига представљају захвалан истраживачки материјал из више разлога. Осим података демографског карактера (места рођења досељених лица у Топлицу након ослобођења, бројчани показатељи рођених и умрлих лица у сврху статистичке обраде података), значајни су и подаци о страдалима током ратних сукоба (подаци о лицима погинулим у рату на основу достављаних извештаја војних свештеника из Другог пешадијског пука Моравске дивизије који је мобилисан са овог простора, познатији под називом „Гвоздени пук“, те о цивилима ликвидираним током окупације у Првом светском рату, нарочито у Топличком устанку 1917. године), затим о болестима које су нарочито кроз ратно време однеле велики број живота, о лицима која су се приликом повлачења из Србије у јесен 1915. године затекла у Топлици и ту услед болести или изнемоглости окончао живот (војници, странци у здравственим мисијама, ратни заробљеници). Из књига су нам доступне и информације о свештеницима који су обављали службу по овдашњим храмовима.

Вредност матичних књига несумњиво је значаја за проучавање становништва. Обиле информација које садрже препоручују их за коришћење и демографима и историчарима. Ови изворни подаци, до сада слабо коришћени у научним истраживањима, осликавају на један сасвим оригиналан начин животе наших претходника, обичних и једноставних људи, кроз податке о најважнијим тренуцима њиховог живота: рођења, венчања, смрти.

Извори

Неодјављена грађа

Историјски архив Топлице (ИАТ), Прокупље:
Збирка матичних књија

Одјављена грађа

Жив се не предајем!!! – Дневник Косџе Војиновића Косовца. Од 1916. до 1917. године, приредила Божица Младеновић. Ниш: Филозофски факултет, 2017.
Закон о матичним књијама, Службени гласник Републике Србије, бр. 20/2009; (19. 3. 2009).

⁴⁰ ИАТ, Матична књига рођених за села Шиљомана, Суваја, Алабана и Међухана: 1910–1918.

⁴¹ ИАТ, Матична књига рођених Џугољ (села): 1901–1910 (у фази рестаурације).

- Зборник закона и уредаба изданих у Књажесџву Србији од 1. новембра 1878 до 6. маја 1879 јодине*, књ. 34, Београд: Штампa државне штампарије, 1879.
- Природно кретање становништва Србије од 1863–1954 године, *Прикази*, бр. 20. Београд: Завод за статистику, 1957.

Литература

- Бараћ, Л. и Јоцић, М. (2009). *Црква Светој великомученика Прокојија у Прокуљју*. Прокупље: Српска православна црквена општина.
- Бујошевић Ђук, С. (2016). *Тојличко окружно начелсџво у Кнежевини и Краљевини Србији 1878–1914*. Прокупље: Историјски архив Топлице.
- Костић, Р. (2016). *Тојличка ејискојија 1220–1690*. Прокупље – Београд – Ниш: Народни музеј Топлице – Удружење Топличана – Завичајно удружење Топличана.
- Марсенић, М. (2021). *Демографски развој Ниша јрема јодацима у мајичним књиама (1879–1900)*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Мидић, Д. (2019). *Историја Православне Ејархије нишке*. Ниш: Православна Епархија нишка.
- Свирчевић, М. (2009). Конституисање локалне управе у Нишком, Врањанском, Топличком и Пиротском округу 1876–1878. *Сџрани јравни живој*, 1, 231–251.

Sasa D. STANOJEVIC

Miloš M. MARSENIĆ

University of Priština in Kosovska Mitrovica

Faculty of Philosophy

Department of History

Parish Records of Orthodox Churches in Toplica
from the End of the 19th and the Beginning of the 20th Century
as a Historical Source

Summary

Parish records are an important historical source for demographers and historians. They contain various data of importance for researchers: records of births, marriages, and deaths, then dates, names, surnames, occupations, diseases, etc. The paper analyses the archival material through the preserved parish records of the temples of the Serbian Orthodox Church in the Toplica area. Individual birth, marriage, and death records, are part of the Collection of Registers of the Historical Archive of Toplica in Prokuplje. Based on various data they contain, this original documentary material is suitable for research not only in this area, but also for wider demographic conditions, since the newly liberated parts of Serbia had been deserted since 1878 and inhabited by people from various parts of the Serbian ethnic area.

Keywords: Toplica; 1878–1918; parish records; Orthodox churches; archives.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).